Autentiškas vertimas
Vyriausybės kanceliarijos
Vyriausybės posėdžių skyrius
2025 11 12

Ministrų Komiteto rekomendacija Nr. CM/Rec(2019)6 valstybėms narėms dėl ombudsmeno institucijos plėtros

(Priimta Ministrų Komiteto 2019 m. spalio 16 d. 1357-ajame ministrų pavaduotojų posėdyje)

Europos Tarybos Ministrų Komitetas, vadovaudamasis Europos Tarybos statuto 15 straipsnio b dalimi,

atsižvelgdamas į tai, kad Europos Tarybos tikslas yra siekti didesnės savo narių vienybės, kad būtų apsaugoti ir įgyvendinti idealai ir principai, kurie yra jų bendras paveldas, be kita ko, vykdant veiklą žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių srityje;

sveikindamas reikšmingą pažangą, kuri nuo rekomendacijos Nr. Rec(85)13 dėl ombudsmeno institucijos priėmimo yra pasiekta didžiojoje daugumoje Europos Tarybos valstybių narių nacionaliniu, regioniniu ir vietos lygmenimis įsteigiant ombudsmeno institucijas[1], įskaitant tas, kurios nagrinėja konkrečius, teminius klausimus;

sveikindamas nuoseklią ombudsmeno institucijų funkcijų, kurios buvo išplėstos ir apima ne tik pirminius su netinkamu administravimu ir teisės viršenybės principu susijusius įgaliojimus, plėtrą;

su pasitenkinimu pažymėdamas, kad ombudsmeno institucijos dabar sudaro svarbią demokratinio valdymo ypatybę ir atlieka pagrindinį vaidmenį saugant ir skatinant žmogaus teises ir teisės viršenybės principą daugumoje Europos Tarybos valstybių narių;

pabrėždamas didelį ombudsmeno institucijų potencialą skatinant ir saugant žmogaus teises Europoje, ypač užtikrinant veiksmingą Europos žmogaus teisių konvencijos (ETS Nr. 5) įgyvendinimą;

[1] Šioje rekomendacijoje sąvoka „ombudsmeno institucijos“ vartojama neatsižvelgiant į lytį ir nurodant tokias institucijas kaip ombudsmenas, mediatorius, parlamento komisaras, žmonių gynėjas, žmonių advokatas, žmogaus teisių komisaras, vyriausybės generalinis inspektorius, viešasis gynėjas ir kt.

pripažindamas Europos Tarybos ir kitų tarptautinių suinteresuotųjų šalių tolesnės paramos ombudsmeno institucijoms svarbą bei sveikindamas tvirtą Europos Tarybos žmogaus teisių komisaro ir ombudsmeno institucijų bei jų tinklų bendradarbiavimą, kaip numatyta komisaro įgaliojimuose pagal Rezoliuciją Nr. Res(99)50 dėl Europos Tarybos žmogaus teisių komisaro;

taip pat pripažindamas ombudsmeno institucijų ir įvairių jų tinklų tarpusavio bendradarbiavimo bei jų bendradarbiavimo su Europos Taryba ir kitomis tarptautinėmis suinteresuotosiomis šalimis svarbą;

atsižvelgdamas į atitinkamus tarptautinius dokumentus, kuriais remiama ombudsmeno institucijų plėtra ir apsauga;[2]

pripažindamas ombudsmeno institucijų įvairovę, kuri atspindi šalių ir regionų, kuriuose jos veikia, įvairovę;

vis dėlto pabrėždamas, kad bet kuriai tokiai institucijai yra itin svarbu vadovautis keletu pagrindinių principų, įskaitant šiuos:

- nepriklausomumą;
- nešališkumą, objektyvumą ir teisingumą;
- sąžiningumą ir didelį moralinį autoritetą;
- visapusiškus įgaliojimus;

---

[2] Žr. visų pirma:

– Ministrų Komiteto rekomendaciją Nr. Rec(97)14 valstybėms narėms dėl nepriklausomų nacionalinių institucijų žmogaus teisių skatinimui ir apsaugai steigimo;

– Ministrų Komiteto rekomendaciją Nr. CM/Rec(2018)11 valstybėms narėms dėl būtinybės stiprinti pilietinės visuomenės erdvės apsaugą ir skatinimą Europoje;

– Parlamentinės Asamblėjos rezoliuciją Nr. 1959 (2013) „Ombudsmeno institucijos stiprinimas Europoje“;

– Europos Tarybos Vietos ir regionų valdžios institucijų kongreso rezoliuciją Nr. 327 (2011) „Ombudsmeno pareigybė ir vietos bei regionų valdžios institucijos“;

– Ombudsmeno institucijos apsaugos ir skatinimo principus (Venecijos principai), priimtus Europos komisijos už demokratiją per teisę (Venecijos komisija) 118-ojoje plenarinėje sesijoje (2019 m. kovo 15–16 d., Venecija);

– ECRI bendrosios politikos rekomendaciją Nr. 2 (nauja redakcija) dėl lygybės institucijų kovai su rasizmu ir netolerancija nacionaliniu lygmeniu, priimtą 2017 m. gruodžio 7 d.;

– 1993 m. gruodžio 20 d. Jungtinių Tautų Generalinės Asamblėjos rezoliuciją Nr. 48/134 dėl nacionalinių institucijų žmogaus teisių skatinimui ir apsaugai (Paryžiaus principai);

– 2010 m. gruodžio 21 d. Jungtinių Tautų Generalinės Asamblėjos rezoliuciją Nr. 65/207, 2012 m. gruodžio 20 d. rezoliuciją Nr. 67/163, 2014 m. gruodžio 18 d. rezoliuciją Nr. 69/168, 2016 m. gruodžio 19 d. rezoliuciją Nr. 71/200 ir 2017 m. gruodžio 19 d. rezoliuciją Nr. 72/186 dėl ombudsmeno, mediatoriaus ir kitų nacionalinių žmogaus teisių institucijų vaidmens skatinant ir saugant žmogaus teises;

– Tarptautinio ombudsmenų instituto įstatus, priimtus 2012 m. lapkričio 13 d.

– prieinamumą; ir

– veiksmingumą;

išreikšdamas didelį susirūpinimą dėl sudėtingų darbo sąlygų, grasinimų, spaudimo ir išpuolių, su kuriais ombudsmeno institucijoms ir jų darbuotojams kartais tenka susidurti valstybėse narėse;

siekdamas plėtoti savo rekomendaciją Nr. Rec(85)13 dėl ombudsmeno institucijos, kuri nuo šiol pakeičiama šiuo dokumentu,

rekomenduoja valstybių narių vyriausybėms:

1. užtikrinti, kad šios rekomendacijos priede nustatyti principai būtų įgyvendinti atitinkamuose nacionalinės teisės aktuose ir praktikoje;

2. stiprinti ombudsmeno institucijas ir vengti bet kokių priemonių, kurios galėtų jas susilpninti, bei reguliariai vertinti priimtų priemonių veiksmingumą;

3. tinkamomis priemonėmis ir veiksmais, prireikus taip pat ir vertimais, užtikrinti šios rekomendacijos plačią sklaidą kompetentingoms institucijoms ir suinteresuotosioms šalims;

4. nagrinėti Ministrų Komitete šios rekomendacijos įgyvendinimą ne vėliau kaip po penkerių metų nuo jos priėmimo.

Rekomendacijos Nr. CM/Rec(2019)6 priedas

Ombudsmeno institucijos plėtros principai

I. Ombudsmeno institucijų steigimas ir pagrindinės ypatybės

1. Ombudsmeno institucijos turėtų būti visose valstybėse narėse. Sprendimą dėl vienos ar kelių šių institucijų kiekviena valstybė turėtų priimti atsižvelgdama į savo sandarą, ypatumus ir poreikius. Šios institucijos turėtų būti tiesiogiai ir lengvai prieinamos visiems dėl visų viešųjų paslaugų, nepriklausomai nuo jų teikimo būdo. Ypatingas dėmesys turėtų būti skiriamas asmenims, kurie gali nežinoti apie ombudsmeno institucijų egzistavimą, kuriems ombudsmeno institucijas gali būti sunku pasiekti arba kurie gali būti pažeidžiamoje padėtyje, pavyzdžiui, migrantams, laisvės atėmimo vietose esantiems asmenims, asmenims su negalia arba pagyvenusiems asmenims ir vaikams.

2. Valstybės narės ombudsmeno institucijoms turėtų nustatyti tvirtą teisinį pagrindą, pageidautina, konstituciniu lygmeniu ir (arba) įstatymu, kuriame apibrėžiamos pagrindinės šios institucijos užduotys, garantuojamas jos nepriklausomumas ir numatomos jos funkcijoms

veiksmingai vykdyti tiek nacionaliniu, tiek tarptautiniu lygmeniu būtinos priemonės, atsižvelgiant į esamus ombudsmeno institucijų standartus ir rekomendacijas, visų pirma į Ombudsmeno institucijos apsaugos ir skatinimo principus, kuriuos 2019 m. kovo 15 d. priėmė Europos Tarybos Europos komisija už demokratiją per teisę (Venecijos komisija) ir 2019 m. gegužės 2 d. patvirtino Ministrų Komitetas.

3. Ombudsmeno institucijos vadovo atrankos ir paskyrimo procesas turėtų skatinti jos nepriklausomumą. Kandidatai turėtų turėti didelį moralinį autoritetą ir pripažintą kompetenciją teisės viršenybės, demokratinio valdymo ir žmogaus teisių srityje. Turėtų būti imamasi priemonių, kad bet kurios ombudsmeno institucijos vadovo pareigos nebūtų ilgą laiką laisvos.

4. Valstybės narės turėtų užtikrinti, kad ombudsmeno institucijos veiktų palankioje aplinkoje, kurioje jos galėtų savo įgaliojimus vykdyti nepriklausomai nuo jokių jų jurisdikcijai priklausančių viešųjų paslaugų teikėjų, veiksmingai ir nešališkai, sąžiningai, skaidriai ir teisingai.

5. Valstybės narės turėtų imtis veiksmingų priemonių, kad ombudsmeno institucijoms būtų sudaryta galimybė reikalauti, kad visos administracinės institucijos ir kiti atitinkami subjektai bendradarbiautų joms vykdant veiklą, be apribojimų patekti į visas atitinkamas patalpas, taip pat ir laisvės atėmimo vietas, ir bendrauti su visais atitinkamais asmenimis, kad galėtų atlikti patikimą gautų skundų tyrimą ar spręsti kitus klausimus pagal savo įgaliojimus. Ombudsmeno institucijos taip pat turėtų turėti prieigą prie visos tokiam tyrimui atlikti būtinos informacijos, atsižvelgiant į galimus apribojimus, atsirandančius dėl kitų teisių ir teisėtų interesų apsaugos, ir užtikrinti savo turimų duomenų konfidencialumą.

6. Valstybės narės turėtų aprūpinti ombudsmeno institucijas tinkamais, pakankamais ir tvariais ištekliais, leidžiančiais joms vykdyti savo įgaliojimus visiškai nepriklausomai. Ombudsmeno institucijos turėtų turėti galimybę pačios skirti savo darbuotojus ir užtikrinti, kad jie gautų tinkamą mokymą.

7. Valstybės narės turėtų imtis visų būtinų priemonių, kad apsaugotų ombudsmeno institucijas nuo grasinimų ir priekabiavimo. Visi tariamo keršto ombudsmeno institucijoms ir jų darbuotojams arba su jais bendradarbiaujantiems ar siekiantiems bendradarbiauti asmenims arba jų bauginimo atvejai turėtų būti nedelsiant ir išsamiai ištirti, o kaltininkai – patraukti atsakomybėn.

II. Pagrindinės ombudsmeno institucijų užduotys

8. Valstybės narės turėtų užtikrinti, kad ombudsmenų institucijoms suteikti įgaliojimai leistų joms visų pirma:

a) imtis veiksmų gavus skundus arba savo iniciatyva, siekiant apsaugoti bet kurį asmenį ar

asmenų grupę nuo netinkamo administravimo, teisių pažeidimo, nesąžiningumo, piktnaudžiavimo, korupcijos ar bet kokios neteisybės, kurią sukelia viešieji arba privatūs viešųjų paslaugų teikėjai, visų pirma užtikrinant teisių turėtojams palankias neteismines priemones, skirtas ginčų tarp asmenų ir viešųjų paslaugų teikėjų sprendimui palengvinti, taip pat prireikus taikant mediaciją;

b) saugoti ir skatinti žmogaus teises ir pagrindines laisves, teisės viršenybę ir demokratinį valdymą, taip pat ir prireikus teikiant pasiūlymus dėl teisės aktų pakeitimo, bylinėjantis ar kitomis priemonėmis;

c) teikti rekomendacijas, kaip užkirsti kelią 8 dalies a punkte nurodytam elgesiui arba jį ištaisyti, ir prireikus siūlyti administracines arba teisėkūros reformas, kuriomis siekiama gerinti viešųjų paslaugų teikėjų veiklą; jeigu jie nesutinka su šiomis rekomendacijomis arba jų neįgyvendina, valstybės narės turėtų užtikrinti, kad ombudsmeno institucijos turėtų teisę, be kita ko, dėl tokio neveikimo pateikti ataskaitą kompetentingam išrinktam organui, paprastai parlamentui;

d) bendradarbiauti, neviršydamos savo įgaliojimų, su vietos, regioninėmis, nacionalinėmis ir tarptautinėmis suinteresuotosiomis šalimis ir tinklais, veikiančiais susijusiose ar panašiose srityse.

9. Valstybės narės turėtų įtvirtinti visiems ombudsmeno institucijų rekomendacijų adresatams teisinę pareigą per tinkamą laiką pateikti motyvuotą atsakymą.

10. Valstybės narės turėtų apsvarstyti galimybę suteikti ombudsmeno institucijoms įgaliojimus vykdyti atitinkamose tarptautinėse žmogaus teisių konvencijose numatytas funkcijas, pavyzdžiui, nacionalinės prevencijos institucijos pagal Jungtinių Tautų konvencijos prieš kankinimą ir kitokį žiaurų, nežmonišką ar žeminantį elgesį ar baudimą fakultatyvų protokolą ir (arba) nepriklausomo mechanizmo pagal Jungtinių Tautų asmenų su negalia teisių konvenciją, arba prireikus šiuos įgaliojimus sustiprinti. Jeigu ombudsmeno institucija šiuos įgaliojimus turi, ji turi turėti pakankamai išteklių, kad galėtų plėtoti pajėgumus, leidžiančius jai veiksmingai vykdyti savo funkcijas; tai turėtų apimti tinkamos kvalifikacijos, kompetentingus ir apmokytus darbuotojus.

III. Bendradarbiavimas ir dialogas

11. Valstybės narės turėtų imtis veiksmingų priemonių, kad ombudsmeno institucijos galėtų nacionaliniu, regioniniu ar vietos lygmeniu bendrauti ir bendradarbiauti, visų pirma su:

a) partnerių institucijomis, prireikus naudojantis elektroniniais tinklais ir keičiantis informacija bei praktika, taip pat dalyvaujant reguliariuose susitikimuose;

b) pilietinės visuomenės suinteresuotosiomis šalimis, visų pirma nevyriausybinėmis organizacijomis, kurios turėtų turėti lengvą prieigą prie ombudsmeno institucijų;

c) kitomis žmogaus teisių struktūromis, ypač nacionalinėmis žmogaus teisių institucijomis ir jų tinklais, prireikus bendrai organizuojant veiklas;

d) tarptautinėmis ir regioninėmis organizacijomis, kurios dirba susijusiose ar panašiose srityse, visų pirma Europos Tarybos institucijomis.

12. Valstybės narės, kurios įsteigė kelias ombudsmeno institucijas, pavyzdžiui, regionines, vietos ir (arba) specializuotas įstaigas, turėtų sudaryti sąlygas tinkamam ir veiksmingam šių institucijų koordinavimui ir bendradarbiavimui, siekiant skatinti sinergiją ir išvengti dubliavimosi, užtikrindamos, kad tokios bendradarbiavimo sąlygos būtų sudarytos ir skatinamos ombudsmeno institucijas reglamentuojančiais teisės aktais.

13. Valstybės narės turėtų skatinti ir remti bendradarbiavimo su Europos Taryba programų plėtrą, kad užtikrintų nuolatinį ombudsmeno institucijų keitimąsi žiniomis siekiant stiprinti jų indėlį į veiksmingą Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos bei kitų atitinkamų dokumentų įgyvendinimą.

Ministrų Komiteto rekomendacija Nr. CM/Rec(2021)1 valstybėms narėms dėl veiksmingų, pliuralistinių ir nepriklausomų nacionalinių žmogaus teisių institucijų plėtros ir stiprinimo

(Priimta Ministrų Komiteto 2021 m. kovo 31 d. 1400-ajame ministrų pavaduotojų posėdyje)

Europos Tarybos Ministrų Komitetas, vadovaudamasis Europos Tarybos statuto 15 straipsnio b dalimi (ETS Nr. 1),

atsižvelgdamas į tai, kad veiksmingos, pliuralistinės ir nepriklausomos nacionalinės žmogaus teisių institucijos (NŽTI) yra vienas iš žmogaus teisių, teisės viršenybės ir demokratijos apsaugos ramsčių;

pripažindamas, kad NŽTI yra valstybės įgaliota nuo vyriausybės nepriklausoma institucija, turinti plačius konstitucinius arba teisėkūros įgaliojimus skatinti ir saugoti žmogaus teises bei reguliariai akredituojama pagal jos atitiktį Paryžiaus principams[3];

primindamas, kad NŽTI gina žmogaus teises ir prisideda prie kitų žmogaus teisių gynėjų skatinimo ir apsaugos bei pilietinei visuomenei saugios ir palankios erdvės kūrimo;

taip pat primindamas Ministrų Komiteto sprendimą „Bendra atsakomybė už demokratinį saugumą Europoje – poreikis stiprinti pilietinės visuomenės erdvės Europoje apsaugą ir skatinimą“ (2019 m. gegužės 17 d., Helsinkis), kuriuo siekiama toliau stiprinti Europos Tarybos žmogaus teisių gynėjų apsaugos mechanizmus, taip pat ir naujos redakcijos generalinio sekretoriaus asmeninio kabineto procedūrą dėl žmogaus teisių gynėjų bendravimo su Europos Taryba;

pripažindamas, kad veiksmingos NŽTI yra svarbi vyriausybės ir pilietinės visuomenės sąsaja, nes jos padeda užpildyti galimą apsaugos spragą tarp asmenų teisių ir valstybės pareigų;

sveikindamas tai, kad, priėmus Ministrų Komiteto rekomendaciją Nr. Rec(97)14 dėl nepriklausomų nacionalinių žmogaus teisių skatinimo ir apsaugos institucijų įsteigimo, Europos Tarybos valstybėse narėse žymiai padidėjo akredituotų[4] nepriklausomų NŽTI[5] skaičius;

---

[3] Principai, susiję su nacionalinių institucijų statusu (Paryžiaus principai), priimti 1993 m. gruodžio 20 d. Jungtinių Tautų Generalinės Asamblėjos rezoliucijoje Nr. 48/134 dėl nacionalinių žmogaus teisių skatinimo ir apsaugos institucijų, ir išaiškinti Pasaulinio nacionalinių žmogaus teisių institucijų aljanso (GANHRI) Akreditavimo pakomitečio bendrosiose pastabose (https://ganhri.org/accreditation/).

[4] http://ennhri.org/our-members/.

[5] NŽTI gali apimti ombudsmeno institucijas, žmogaus teisių komisijas, mišrias institucijas (kurioms suteikti keli įgaliojimai, taip pat ir lygybės institucijos), žmogaus teisių institutus ir centrus ir kt.

pabrėždamas didelį nepriklausomų NŽTI potencialą ir poveikį žmogaus teisių skatinimui ir apsaugai Europoje, ypač Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos (ETS Nr. 5, toliau – Konvencija) veiksmingam įgyvendinimui, be kita ko, trečiosioms šalims dalyvaujant Europos Žmogaus Teisių Teisme (remiantis Konvencijos 36 straipsnio 2 dalimi) ir teikiant pranešimus dėl sprendimų vykdymo priežiūros pagal Konvencijos 46 straipsnio 2 dalį;

pripažindamas tęstinės Europos Tarybos ir kitų tarptautinių suinteresuotųjų šalių paramos NŽTI svarbą bei palankiai vertindamas tvirtą Europos Tarybos žmogaus teisių komisaro ir NŽTI bei Europos nacionalinių žmogaus teisių institucijų tinklo (ENNHRI) bendradarbiavimą, kaip numatyta komisaro įgaliojimuose pagal Rezoliuciją Nr. Res(99)50 dėl Europos Tarybos žmogaus teisių komisaro;

taip pat pripažindamas NŽTI ir ENNHRI tarpusavio bendradarbiavimo bei jų bendradarbiavimo su Europos Taryba[6] ir kitomis nacionalinėmis bei tarptautinėmis suinteresuotosiomis šalimis svarbą;

atsižvelgdamas į plačią tarptautinę paramą, kurią NŽTI plėtrai, stiprinimui, apsaugai ir pripažinimui bei bendradarbiavimui su jomis[7] teikia ne tik Europos Taryba, bet ir Jungtinės Tautos, Europos saugumo ir bendradarbiavimo organizacijos (ESBO) Demokratinių institucijų ir žmogaus teisių biuras (ODIHR) bei Europos Sąjunga;

pripažindamas NŽTI įvairovę, kuri atspindi šalių ir regionų, kuriuose jos veikia, įvairovę;

---

[6] ENNHRI turi stebėtojo statusą keliuose Europos Tarybos tarpvyriausybiniuose komitetuose.

[7] Ne tik rekomendacija Nr. Rec(97)14, bet ir:

– Ministrų Komiteto rezoliucija Nr. Res(97)11 dėl valstybių narių nacionalinių žmogaus teisių institucijų tarpusavio bendradarbiavimo ir jų bendradarbiavimo su Europos Taryba;

– Ministrų Komiteto rekomendacija Nr. CM/Rec(2018)11 valstybėms narėms dėl būtinybės stiprinti pilietinės visuomenės erdvės apsaugą ir skatinimą Europoje;

– Ministrų Komiteto rekomendacija Nr. CM/Rec(2019)6 valstybėms narėms dėl ombudsmeno institucijos plėtros;

– Parlamentinės Asamblėjos rezoliucija Nr. 1959 (2013) „Ombudsmeno institucijos stiprinimas Europoje“;

– Vietos ir regionų valdžios institucijų kongreso rezoliucija Nr. 327 (2011) „Ombudsmeno pareigybė ir vietos bei regionų valdžios institucijos“;

– Europos komisijos už demokratiją per teisę (Venecijos komisija) Ombudsmeno institucijos apsaugos ir skatinimo principai (Venecijos principai);

– Europos komisijos kovai su rasizmu ir netolerancija (ECRI) bendrosios politikos rekomendacija Nr. 2 (peržiūrėta) dėl lygybės institucijų veiklos kovojant su rasizmu ir netolerancija nacionaliniu lygmeniu;

– Jungtinių Tautų Generalinės Asamblėjos rezoliucija Nr. 48/134 ir GANHRI parengtas Paryžiaus principų išaiškinimas;

– JT Generalinės Asamblėjos rezoliucijos Nr. 65/207, 67/163, 69/168, 71/200 ir 72/186 dėl ombudsmeno, mediatoriaus ir kitų nacionalinių žmogaus teisių institucijų vaidmens skatinant ir saugant žmogaus teises;

– 2020 m. vasario mėn. ENNNRI gairės dėl ENNHRI paramos NŽTI iškilus grėsmei. Daugiau ENNHR dokumentų pateikta http://ennhri.org.

kartu pabrėždamas, jog yra ypač svarbu, kad bet kuri tokia institucija būtų įsteigta ir veiktų visiškai laikantis Paryžiaus principuose nustatytų minimaliųjų standartų, visų pirma susijusių su jos:

– įgaliojimais ir kompetencija skatinti ir saugoti visų žmonių žmogaus teises;

– autonomiškumu vyriausybės atžvilgiu;

– nepriklausomumu, garantuojamu pirminės teisės aktais arba, pageidautina, konstitucija;

– pliuralizmu, įskaitant sprendimų priėmimo organo narių skyrimą ir sudėtį, personalo sudėtį ir procedūras, leidžiančias veiksmingai bendradarbiauti su įvairiomis visuomenės grupėmis;

– tinkamu išteklių lygiu;

– pakankama prieiga prie asmenų, patalpų ir informacijos; ir

– tarptautine atskaitomybe ir teisėtumu, užtikrinamais periodiškai atliekant tarptautinį akreditavimą;

išreikšdamas didelį susirūpinimą dėl sudėtingų darbo sąlygų, grasinimų, spaudimo ir išpuolių, su kuriais NŽTI ir jų nariams bei darbuotojams kartais tenka susidurti valstybėse narėse;

siekdamas remtis rekomendacija Nr. Rec(97)14, kuri nuo šiol pakeičiama šiuo dokumentu,

rekomenduoja valstybių narių vyriausybėms:

1. imtis visų reikiamų priemonių nepriklausomai NŽTI įsteigti ir, ją įsteigus, palaikyti ir stiprinti pagal Paryžiaus principus. Tokiais atvejais valstybės galėtų pasinaudoti, pavyzdžiui, ENNHRI ir regioninių bei tarptautinių institucijų teikiama technine pagalba ir remtis esama geriausia praktika;

2. užtikrinti palankią teisinę sistemą ir institucinę bei visuomeninę aplinką, kad NŽTI galėtų veiksmingai vykdyti visų žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos ir skatinimo veiklą, ir su jomis bendradarbiauti;

3. užtikrinti, kad šios rekomendacijos priede nustatyti principai būtų įgyvendinti atitinkamuose nacionalinės teisės aktuose ir praktikoje;

4. užtikrinti, kad šie principai būtų aiškinami laikantis GANHRI Akreditavimo pakomitečio konkrečių rekomendacijų ir bendrųjų pastabų;

5. reguliariai vertinti priemonių, kurių imtasi įgyvendinant šios rekomendacijos priedą, veiksmingumą, be kita ko, konsultuojantis ir palaikant dialogą su NŽTI;

6. ieškoti būdų, kaip sustiprinti NŽTI ir ENNHRI vaidmenį bei reikšmingą dalyvavimą

Europos Taryboje, siekiant sustiprinti žmogaus teisių, teisės viršenybės ir demokratijos skatinimą bei apsaugą;

7. tinkamomis priemonėmis ir veiksmais, prireikus taip pat ir vertimais, užtikrinti šios rekomendacijos plačią sklaidą kompetentingoms institucijoms ir suinteresuotosioms šalims;

8. nagrinėti Ministrų Komitete šios rekomendacijos įgyvendinimą ne vėliau kaip po penkerių metų nuo jos priėmimo.

Rekomendacijos Nr. CM/Rec(2021)1 priedas

I. NŽTI steigimas

1. Valstybės narės turėtų užtikrinti NŽTI buvimą ir kad jos būtų įsteigtos, akredituojamos ir veiktų visiškai laikantis Paryžiaus principų. Sprendimą dėl šių institucijų modelio kiekviena valstybė turėtų priimti atsižvelgdama į savo sandarą, ypatumus ir poreikius. Šios institucijos turėtų būti tiesiogiai ir lengvai prieinamos visiems. Ypatingas dėmesys turėtų būti skiriamas asmenims, kurie gali nežinoti apie NŽTI egzistavimą, kuriems NŽTI gali būti sunku pasiekti arba kurie gali būti pažeidžiamoje padėtyje.

2. Valstybės narės NŽTI turėtų nustatyti tvirtą teisinį pagrindą, pageidautina, konstituciniu lygmeniu ir (arba) įstatymu, kuriame apibrėžiami šių institucijų įgaliojimai ir funkcijos, garantuojamas jų nepriklausomumas ir numatomos jų funkcijoms veiksmingai vykdyti tiek nacionaliniu, tiek tarptautiniu lygmeniu būtinos priemonės, atsižvelgiant į esamus susijusius su NŽTI standartus ir rekomendacijas, visų pirma į Paryžiaus principus ir GANHRI Akreditavimo pakomitečio pateiktą jų išaiškinimą.

II. NŽTI stiprinimas

3. Valstybės narės turėtų užtikrinti, kad NŽTI suteikti įgaliojimai saugoti ir skatinti žmogaus teises būtų kuo platesni ir visiškai atitiktų Paryžiaus principus ir, be kita ko, suteiktų joms teisę:

– stebėti ir analizuoti žmogaus teisių padėtį šalyje, skelbti ataskaitas apie šias išvadas ir teikti rekomendacijas valdžios institucijoms nacionaliniu, regioniniu ir vietos lygmenimis bei, jei taikytina, privatiems subjektams, teikti metinę ataskaitą atitinkamoms institucijoms, taip pat ir parlamentui, svarstyti;

– laisvai kreiptis į visuomenę, didinti visuomenės informuotumą apie žmogaus teises ir vykdyti švietimo bei mokymų programas;

– visapusiškai išnagrinėti visus tariamus visų administracinių institucijų, kitų atitinkamų

valstybės subjektų ir, jei taikytina, privačių subjektų padarytus žmogaus teisių pažeidimus;

– be apribojimų patekti į visas atitinkamas patalpas, taip pat ir laisvės atėmimo vietas, ir bendrauti su visais atitinkamais asmenimis, kad galėtų atlikti patikimą visų klausimų tyrimą pagal savo įgaliojimus, ir gauti prieigą prie visos svarbios informacijos, atsižvelgiant į galimus apribojimus, atsirandančius dėl kitų teisių ir teisėtų interesų apsaugos, bei deramai užtikrinant gautos informacijos konfidencialumą;

– stebėti esamas ir rengiamas politikos kryptis bei teisės aktus, turinčius įtakos žmogaus teisėms, prieš jų priėmimą, jų priėmimo metu ir juos priėmus, siekiant patarti valstybei dėl tokių politikos krypčių ir teisės aktų poveikio žmogaus teisėms ir žmogaus teisių gynėjų veiklai, be kita ko, teikiant atitinkamas ir konkrečias rekomendacijas;

– prisidėti prie veiksmingos teisingumo sistemos visiems kūrimo per informuotumą didinančias priemones ir palengvinant sąlygas naudotis teisėmis ir teisinės gynybos priemonėmis, taip pat prireikus teikiant teisinę pagalbą, dalyvaujant kaip bylos šaliai teisme arba, jei taikytina, priimant individualius skundus;

– skatinti tarptautinių žmogaus teisių sutarčių pasirašymą, ratifikavimą bei prisijungimą prie jų ir prisidėti prie veiksmingo tokių sutarčių, taip pat susijusių sprendimų, nutarimų bei rekomendacijų įgyvendinimo ir stebėti, kaip valstybės jų laikosi.

4. NŽTI vadovų atrankos ir paskyrimo procesas turėtų būti grindžiamas kompetencija, skaidrus ir dalyvaujamojo pobūdžio, siekiant užtikrinti šių institucijų nepriklausomumą ir pliuralistinį atstovavimą[8]. Jis taip pat turėtų būti grindžiamas aiškiais, iš anksto nustatytais, objektyviais ir viešai prieinamais kriterijais. Paskyrimo kadencijos trukmė turėtų būti aiškiai nustatyta steigiamajame teisės akte, kad NŽTI vadovų pareigos neliktų laisvos ilgą laiką.

5. Siekiant užtikrinti nepriklausomumą, teisės aktuose, suteikiančiuose įgaliojimus NŽTI, turėtų būti numatytas objektyvus NŽTI vadovų atleidimo procesas, kurio sąlygos būtų aiškiai apibrėžtos Konstitucijoje ar teisės akte. Atleidimo iš pareigų procesas turėtų būti sąžiningas, užtikrinantis objektyvumą ir nešališkumą bei apsiribojantis tik tais veiksmais, kurie daro neigiamą poveikį NŽTI vadovų gebėjimui vykdyti savo įgaliojimus.

6. Valstybės narės turėtų aprūpinti NŽTI tinkamais, pakankamais ir tvariais ištekliais, leidžiančiais joms visiškai nepriklausomai vykdyti savo įgaliojimus, be kita ko, bendradarbiauti su visomis atitinkamomis suinteresuotosiomis šalimis ir laisvai nustatyti savo prioritetus bei veiklą.

[8] Paryžiaus principų dalies „Sudėtis ir nepriklausomumo bei pliuralizmo garantijos“ 1 punktas ir GANHRI Paryžiaus principų išaiškinimo 1.8 bendroji pastaba.

7. NŽTI turėtų turėti teisę nustatyti savo personalo sudėtį ir pačios samdyti darbuotojus, taip pat turėti pakankamai išteklių, kad galėtų vykdyti savo įgaliojimus, tai yra samdyti ir išlaikyti darbuotojus bei užtikrinti, kad jie gautų tinkamą mokymą.

8. Valstybės narės turėtų užtikrinti, kad NŽTI turėtų tinkamą prieigą prie informacijos bei politikos formuotojų ir įstatymų leidėjų, įskaitant reikiamu laiku teikiamas konsultacijas dėl teisės aktų projektų ir politikos strategijų poveikio žmogaus teisėms. Su NŽTI taip pat turėtų būti reikiamu laiku konsultuojamasi dėl teisės aktų projektų ir politikos, kurie turi įtakos jų įgaliojimams, nepriklausomumui ir veiklai.

9. Valstybės narės turėtų įgyvendinti NŽTI rekomendacijas ir yra raginamos įtvirtinti visiems NŽTI rekomendacijų adresatams teisinę pareigą per tinkamą laiką pateikti motyvuotą atsakymą, laiku nustatyti veiksmingą NŽTI rekomendacijų įgyvendinimo stebėseną palengvinančius procesus ir informaciją apie tai įtraukti į savo atitinkamus dokumentus bei ataskaitas.

10. Kai valstybės narės suteikia NŽTI papildomus įgaliojimus vykdyti funkcijas, numatytas tarptautinėse žmogaus teisių konvencijose, pavyzdžiui, Jungtinių Tautų konvencijos prieš kankinimą ir kitokį žiaurų, nežmonišką ar žeminantį elgesį ar baudimą fakultatyviame protokole ir Konvencijoje dėl asmenų su negalia teisių, NŽTI turėtų turėti pakankamai išteklių, kad galėtų vystyti savo gebėjimą veiksmingai vykdyti savo funkcijas, įskaitant tinkamos kvalifikacijos ir apmokytus darbuotojus.

III. NŽTI saugios ir palankios aplinkos užtikrinimas ir plėtojimas

11. Valstybės narės turėtų užtikrinti, kad NŽTI galėtų veikti nepriklausomai, aplinkoje, kuri joms būtų palanki veiksmingai vykdyti savo įgaliojimus nešališkumo, sąžiningumo, skaidrumo ir teisingumo sąlygomis.

12. Valstybės narės turėtų skatinti visų atitinkamų valdžios institucijų informuotumą ir bendradarbiavimą, susijusius su NŽTI įgaliojimais, nepriklausomumu ir vaidmeniu, be kita ko, rengiant mokymus ir vykdant informuotumą didinančias veiklas.

13. Valstybės narės turėtų imtis visų būtinų priemonių, kad apsaugotų NŽTI nuo grasinimų, priekabiavimo ir bet kokių kitų bauginimo formų ir paremtų NŽTI, be kita ko, užtikrindamos funkcinį imunitetą. Visi tariamo keršto NŽTI, jų nariams ir darbuotojams arba su jomis bendradarbiaujantiems ar siekiančiais bendradarbiauti asmenims ar jų bauginimo atvejai turėtų būti nedelsiant ir išsamiai ištirti, o kaltininkai – patraukti atsakomybėn.

14. Valstybės narės turėtų užtikrinti, kad NŽTI vykdant įgaliojimus surinkta konfidenciali informacija būtų laikoma išskirtine ir nepagrįstai neviešinama.

IV. Bendradarbiavimas ir parama

15. Valstybės narės turėtų imtis veiksmingų priemonių, kad NŽTI galėtų bendrauti ir bendradarbiauti ne tik su valstybių narių įvairių lygių administracija, bet ir visų pirma su:

a) partnerių institucijomis, prireikus naudojantis tinklais ir keičiantis informacija bei praktika, taip pat dalyvaujant reguliariuose susitikimuose, pavyzdžiui, vykstančiuose ENNHRI ir GANHRI veiklos pagrindu;

b) pilietinės visuomenės suinteresuotosiomis šalimis, visų pirma nevyriausybinėmis organizacijomis ir žmogaus teisių gynėjais, kurie turėtų turėti lengvą ir saugią prieigą prie NŽTI, kaip sudedamąją palankios aplinkos dalį;

c) kitomis žmogaus teisių struktūromis, taip pat ir regioninėmis, vietos ir (arba) specializuotomis institucijomis, ypač ombudsmeno institucijomis ir lygybės įstaigomis bei jų atitinkamais tinklais, prireikus bendrai organizuojant veiklas;

d) tarptautinėmis ir regioninėmis organizacijomis, dirbančiomis susijusiose ar panašiose srityse.

16. Valstybės narės turėtų skatinti ir apsvarstyti galimybę remti bendradarbiavimo su Europos Taryba programų plėtrą, kad užtikrintų nuolatinį NŽTI keitimąsi žiniomis siekiant stiprinti jų indėlį į Europos žmogaus teisių konvencijos bei kitų atitinkamų dokumentų veiksmingą įgyvendinimą.

17. Valstybės narės turėtų ieškoti naujų būdų ir priemonių stiprinti NŽTI ir ENNHRI vaidmenį ir reikšmingą dalyvavimą Europos Taryboje, siekiant didesnio jos atvirumo ir skaidrumo, įskaitant prieigą prie informacijos, veiklų ir renginių.